

Още като ги видя да се появяват на пристанището, лодкарят разбра, че може да направи малко работа с двамата, и започна да ги следи с поглед. Те се завъртяха около рибното тържище и понеже там беше пусто, тръгнаха право към рибарския кей. Високият с шлифера беше пълен, очилат и носеше синя баска на главата си. Ниският също беше пълен, но много подвижен – шареше насам и натам, облечен леко: черно яке с гарнитура от вълнен плат. На рамото му висяха два фотоапарата и светкавица.

Беше декемврийски ден, с много слънце и гладко море, с топлина, която те принуждава да смъкнеш дрехите, и ведра тишина, в която далечните шумове се чуват ясно и отчетливо.

– Екстра време! – извика бодро лодкарят. Когато непознатите се приближиха съвсем, той обърна към тях хитро си брадясало лице и предложи: – Да направим една разходка по море, а?

– Налага ни се да отидем до острова – рече ниският.

– Готово! – съгласи се лодкарят.

– Гледаме за някоя лодка от държавния риболов – отвърна ниският. – Ние сме по служба.

– Свободни лодки няма – каза хитро и уж загрижено лодкарят. – Сега е сезон.

– Разбрах – отстъпи ниският. После добави недоволно: – Много сте негостоприемни, ей! Няма кой да ни закара до острова...

– Не сме лоши хора, другарю, но сега сме баш в сезона на скумрията.

– Премадохме скумрия! – злъчно каза ниският.

– Тази година няма – рече лодкарят. – Такъв ви е късметът.

– Колко взимаш до острова?

– По три лева на човек.

– По два лева!

– Какво ми плащате, другарю? Горивото ли, труда ли?...

Високият се обади едва сега:

– Смешен пазарлък!... Да се качваме.

Лодкарят почна да загрява машината. Пасажерите се наместиха отпред и внимателно разположиха оптиката върху кувертата. Един след друг те потопиха пръсти във водата и взаимно се увериха, че е студена. Високият свали шлифера си и остана по костюм, с бяла риза и вратовръзка. Ниският разкопча ципа на якето си. Той взе единия фотоапарат и започна да прави снимки. Най-после моторът заработи и тръгнаха.

Лодкарят се наведе над скоростната кутия. Зад дъсчения заслон на мотора се изви слабичкият му гръб в закърпен пуловер, много стар, какъвто беше и моторът, каквато беше и лодката – очукана, съоръжена с прогнили въжа. Очилатият я разглеждаше, изпълнен с жал към бедния човечец, зависим изцяло от капризите на мотора. Подобно чувство не вълнуваше другия. За другия лодкарят си беше лодкар, който срещу заплащане трябва да ги заведе на острова, така както файтонджията отвежда от гарата до хотела.

– Какви сте вие? – извика през шума на мотора лодкарят. – Какво работите?

– Този пише, а пък аз фотографирам! – извика през шума ниският.

– Аха! – отвърна лодкарят и ловко улови подхвърлената му цигара.

Богатата светлина на слънцето раждаше контрасти. Докато напушаха брега, градчето се изнизваше пред погледите им, грациозно и леко, съвсем като в печатната туристическа пропаганда.

Ала това, което поразя писателя, беше могъщото очертание на острова пред тях. Той се издигаше над платиненото море – светлокафяв, с меките оранжеви петна на скалите и веселите бели петънца на фаровата кула и къщичките. Над острова неспокойно летяха птици. По едно време, когато моторът отказа да работи, в настъпилата тишина се чува грозните им писъци – плътните грачове на гларусите и тънките писукания на чайките.

– Какво става там? – запита високият.

– Сега ще го оправя. – отвърна лодкарят.

– Не, говоря за мотора. Какво правят птиците?

Както бе наведен, лодкарят отговори с прекъсвания:

– Това е животът... Хвърчат... грачат... пишат...

Машината заработи неочаквано. Този път шумът на мотора се понесе стройно и собственикът си отдъхна. За първи път седна спокойно до руля. Островът нарастваше, ставаше по-реален, показваше подробностите си.

Приблжиха се откъм западната му страна и пристанаха на кейчето, до мауната. Наоколо всичко отразяваше лудата светлина на слънцето. През кристала на водата се виждаше дъното – брадясалите камъни, бронирани с общежитията на мидите, и кремавите пясъчни лабиринти, които приличаха на алеи сред градината на водораслите. Слънцето блестеше и по циментовите стъпала, които криволичеха нагоре, към хижата. Стара, устояла на всички ветрове, солидната каменна крепост се къпеше в лъчите и се усмихваше.

– Никой не ни посреща – намръщи се фоторепортьорът. – Безлюден остров!...

Той нарами оптиката си и започна да се прехвърля през мауната, на кейчето. Писателят го последва.

– Колко ще се бавите? – запита лодкарят.

– Не повече от два часа – отвърна писателят.

Започнаха да се изкачват. Пристъпваха бавно – стъпалата бяха изградени грубо: високи и разкривени.

Писателят бе замаян. Все повече растеше възхищението му пред това отдалечено от живота спокойствие. Зловещият грач на птиците продължаваше да витае над острова, но сега той го възприемаше като симфония, която възпява простора. Разляното на всички страни море, нереалните очертания на сушата, разтопена в резедава мъглица, морският хоризонт и високото леко небе – всичко това влезе в него и го ободри.

– Само на един ден път от София! – обърна се той към спътника си. – Не желаш ли да останеш завинаги тук?

– Приказки! – отвърна фоторепортьорът. – Тази красота ще отиде на вятъра, ако не ни опекат десетина скумрии.

Писателят се усмихна и погали мрежите, които висяха пред него. Дланта му усети мекотата им. Вече бяха до входа на хижата. Под надупчените от дървоадите греди на стряхата висяха полуизсушени заргани. Погледът му се плъзна по свежата трева. „Чиста пролет“ – помисли си той. – Никакъв декември! Пролет!“ Стори му се, че птиците, които се въртят там, се безпокоят не за друго, а за още топлите си, току-що снесени яйца.

Ниският почука на вратата и я отвори.

– Хубаво си лежите тук, а ние се лутаме и няма кой да ни посрещне! – рече уж сърдито той.

В дрезгавината се размърдаха няколко души и се надигнаха от леглата. Все още нямаха време да се окопитят. Четиримата, които бяха играли дотогава покер, смутено скриха картите и бобените зърна.

Ниският седна върху едно от леглата и измъкна цигарите си.

– Заповядайте! – каза непринудено той и започна да черпи наред. Личеше си навикът му да общува с рибари. – За разлика от другите ви гости ние сме дошли не да ядем риба, а да ви опишем.

Той се приведе и запали цигарата си от устата на огромната печка-варел. В хижата беше топло и, разбира се, задушно. През южното прозорче влизаше оскъдна светлина.

– Да бяхте донесли малко риба, че да си хапнем и ние – рече високият рибар, който преди малко бе успял ловко да скрие картите и „чиповете“. Отворил капака на голямата тенджера върху печката, сега той бъркаше вътре с дървена лъжица. Парите ухаеха омайно на варен боб и джоджен. – А сега и вие като нас – ще ядете фасул.

Рибарите се засмяха. Започнаха да напушат леглата си и да се събират около гостите. Очите им бяха раздразнени от безсънието и дима. Така обезсветлени, те им придаваха вид на мъченици. Човек би предположил, че тези хора са изгонени от хубавата територия на света и тук изкупват незначителни грехове.

Стените бяха надупчени с гвоздеи. По тях хаотично висяха кожухчета, памуклийки, каскети и ушанки. Изпод грубо изкованите легла се подаваха буруните на гумени ботуши. Закачените дрехи бяха изолирани от стените с филмови литоси, така че между далянджиите денонощно се навъртаха Жерар Филип и Фернандел.

Но това можеше да се види едва след като очите навикнат на полумрака. Светлината от прозорчето очертаваше гредите, ръбовете на леглата, печката и коравите лица на хората.

– Кой е капитанът? – самонадеяно запита фоторепортьорът.

– Аз съм.

Напред излезе дребничък мъж, наподобяващ сушен сафрид. Под безцветната му фланела изпъкваша остри кокалести рамене. Главата му – широка и чудновато плоска горе – долу завършваше с остра челюст. Лицето му беше много слабо, с потънали навътре страни. Големите му сухи уши и безсочното му лице имаха здрав рибарски цвят.

Той единствен не се усмихваше. Очите му гледаха студено, а тънките му устни просто плашеха със своята суровост и издаваха характер на човек, готов да те презре и да ти причини зло.

– Мисля, че съм те виждал – рече фоторепортьорът, но самочувствието му се беше стопило.

– Може – каза капитанът.

– Като те гледа човек, нямаш фасон на капитан – започна да се окопитва фоторепортьорът.

– Каж ми го! – обади се рибарят с лъжицата. – Нали се губи между нас?

Далянджиите се засмяха отново.

– От колко години сте в морето? – вмъкна се в разговора писателят, макар да съзнаваше, че въпросът му е празен.

– Не съм им правил сметка – отвърна хладно капитанът.

Писателят наблюдаваше лицето му. Все още не разбираше усмихва ли се този човек, или се сърди.

– На колко сте сега?

– На петдесет и една.

Усещаше, че нахълтва в безцелен разговор, който не е по характера му. Още като пристъпи прага на хижата, той разбра, че от командировката няма да излезе нищо. Тези хора му бяха непознати. Отличаваха се от строителите, с които практиката го бе научила да дружи непринудено. Обикновено строителите не го дебнеха така. Ако допуснеш незнание или невежество по отношение на работата им, те го поправяха внимателно.

Сега писателят бе почувствувал присмеха, който избиваше като пот върху лицата на рибарите. С този присмех сякаш бе просмукан и въздухът на хижата.

– Ще пишете ли за нас? – запита човекът с лъжицата.

– Не – отвърна писателят. Фоторепортьорът разбра, че неговият приятел каза истината. – Просто наминахме да ви видим.

– Защото често пишат за нас, а ние се смеем на това, което пишат – рече капитанът.

– Пишат ли? – запита най-старият далянджия, като прехапа конеца, с който бе зашил копчето на панталона си. Той седеше върху леглото по дълги бели гащи, със завързани прашки около глезените.

– Днеска пишат за всичко – засмя се този с лъжицата. – Пишат и за нас.

– А пък аз не знам – учуди се старият с иглата.

– Защото не четеш – каза оня. – Някои са чели.

– А никой не пише да ни пенсионирват по-рано – обади се едно плоско лице, с руса къса косица. Това лице се показва внезапно между раменете на другите: – Ти например защо не пишеш?

– Няма да мога – отвърна просто писателят.

– Защо пък да не можеш? – започна да хитрува фоторепортьорът. – Писал си за всякакви хора. Напиши и за тружениците на морето.

– Не искам да ви лъжа – рече писателят. – Не ви познавам и ще излезе глупост.

„Хитрувам ли? – помисли си той. – Не правя ли опит да се измъкна от тази неприятност? Само за да избягна присмеха?... А може и да съм искрен. Напоследък започнах да ставам искрен.“

Той свали очилата си и започна да ги бърше. Като видяха как присвива невъоръжените си очи, рибарите започнаха да се побутват. Писателят побърза да сложи очилата си. Беше раздразнен. „Всички са тарикати – помисли си той. – Зли са. Не щадят никого. Това не е нищо друго освен особена нравствена поквара, която съществува по крайбрежието.“

Отново заговори мъжът с лъжицата.

– Сега няма ли да ви покажем как работим, да ви обясним всичко, а? – Той отправи едно смигане към другарите си.

– Да си запишете имената на рибите – допълни този с късата руса косичка.

– Защо? – изчерви се писателят. Не ни е нужно. И без това няма да разберем нищо... Дойдохме само да видим вашия хубав остров. Тук е красиво и тихо.

– Кое му е красивото? – засмя се русият. – На този остров вятърът ни рендоса месата!

– Все пак...

– Жените ни вече гледат към чуждото – закиска се мъжът с лъжицата. След него, не без злоба, се закискаха и другите.

– Вие си знаете по-добре – предаде се писателят. – Всеки знае себе си.

– Така кажи! – Мъжът с лъжицата сякаш утвърди мисълта му, сякаш ѝ удари печат – „годно“.

– Ама и ти знаеш да се докарваш! – подметна русият.

Тук рибарите се засмяха най-силно. Беше станало много интересно, та и тези, които бяха по настрана, също влязоха в пръстена, склучен около гостите.

– Защо да ви се докарвам? – рязко запита гостът. – Мястото ли ви искам, рибата ли ще ви отнемам, какво?... Слава богу, ако ни се яде риба – пари си имаме.

– Ни обиждай хората, Георги! – обади се най-възрастният, който бе обул вече панталона си. – Нищо не са ти сторили!

– Че какво казах? – смути се русият. – Малко да се посмеем. Какво обидно има?

Но всички знаеха, че бе настъпил неприятен момент. Някой бе виновен за това, но гостите ли, рибарите ли – не можеше да се разбере. Получи се мъчителна пауза, в която не успяха да се промъкнат дори недомлъвките.

Тогава капитанът, без да каже дума, бавно тръгна към леглото си. Той откачи полушубката си и я облече. Рибарите го погледнаха с мълчаливо любопитство. Сега той се връщаше към тях и дребната му фигура носеше със себе си светлината, влязла през прозорчето.

– Хайде! – рече спокойно той. Рибарите продължаваха да стоят неподвижно по местата си: – Облечете се, да видим какво е влязло в мрежите.

– Още е рано – каза някой. – Нали към четири?

– Сега!

Той постави ушанката на главата си и започна да се закопчава. Лицето му си беше все тъй непроницаемо. Тънките му, почти несъществуващи устни се разтегнаха още повече, но по тях би могъл да гадае само този, който го познава добре.

Що се касае до гостите, те не разбираха какво става. Изпаднали в нелепо състояние на срам и обида, двамата мълчаха и очакваха.

– Кога ще ядем? – запита оня с лъжицата.

– След това... Хайде, другари! – Едва сега капитанът погледна обезкървеното пълничко лице на писателя и опулените очи на спътника му: бледи петна в полутъмната каша, изпълнила помещението. – Заповядайте, другари!... Ще видим рибата от мрежите. Интересно е за вас. Хем да видим имате ли късмет.

Далянджиите се пръснаха по своите малки кътчета, така както правят войниците в казармените помещения. Започнаха да се обличат. Времето на почивката беше изтекло. Сега на рибарите им предстоеше да извършат делничната си работа, за която бяха изпратени на острова. Един по един те минаваха под закачените на стряхата мрежи и се спущаха към тръпнещата бездна на водата. Долавяше ли се по лицата им възбуда?... Писателят се постара да разбере това, но не успя. Ако трябваше да пише за тия хора, той можеше да каже, че има такова нещо, но също така можеше да каже, че няма. „Сигурно няма – помисли си той, докато вървеше с тях към морето. – Те са на държавна служба, осигурени са и ако дойде риба, ще бъде добре, а ако не дойде, няма да бъде добре, но няма да бъде и катастрофа.“

Още веднъж разбра, че не може да пише за тях.

Те влизаха в мауната, заемаха местата си и измъкваха греблата изпод седалките. Писателят почувствува как мъжете го придържат и го направляват да мине по пейките. Почти неусетно рибарите го поставиха на най-удобното място, до колегата му – все още намръщен и недоволен. Някой го запита дали се чувства добре и той отговори, че се чувства много добре. След като си размениха няколко думи, гребците потопиха веслата в морето, мауната се отдели от кейчето и се отправи към даляна.

На дневна светлина писателят забеляза, че лицата на далянджиите са много по-груби, но същата светлина сякаш ги бе изпълнила с човещина.

Водата нямаше вече стария си гланц. Неизвестен за гостите вятър бе раздвижил повърхността ѝ. Вълните се поклащаха мъчително, без ритъм. Вятърът бе измел от морето сладостното му сияние и радостта му. На хоризонта се очертаваше тъмната линия на някакво непознато явление. Писателят само го видя. Не му обърна внимание. Гларусите продължаваха да вилнеят над острова.

– Свърши лятото! – рече гребецът до него и посочи с глава към хоризонта.

Гостът недоумяваше как може да свърши лятото тъкмо през декември и му се щеше да разпита подробно за това, но предпочете да си мълчи.

Наближаваха върлината, от която започваше торбата на мрежата. Загребванията станаха по-леки и накрая рибарите пуснаха веслата. Започнаха да се издърпват по въжето.

Много неща го интересуваха и въпросите искаха да излетят от устата му, но той отново предпочете да мълчи и да наблюдава. Наведе се и прошепна на спътника си:

- Защо не снимаш?
- Остави ги! – мрачно отвърна фоторепортьорът. – Не виждаш ли какви са?
- Все пак направи една-две снимки!
- Имам много такива... Съжалявам, че дойдохме!
- Тихо, да не чуят!
- Пука ми жилетката, като чуят!

Наближаваха края на торбата.

Връщаха се. Капитанът премина по пейките и седна до гостите. Малката му глава бе изчезнала в обемистата ушанка. Лицето му бе станало още по-незначително. Запуши.

- Нито една риба – каза той.
- Слаба година! – рече плахо писателят.
- Лоша година! – Дребният човек погледна хоризонта и добави: – Край на хубавото време!

Черният колан, който бе опасал северния хоризонт, бе надебелял.

Писателят чувствуваше, че въпросите, които задава, са несъществени, но усетил веднъж готовността да разговарят с него, продължи:

- Защо няма риба?
- Никой не знае – отвърна капитанът. – Понякога няма и няма!... Къорава скумрия не влиза в даляна.

Хладната мъгла запълзя над главите им и скри небето. Слънцето се оттегли безпомощно зад нея и светлината му изчезна. Островът потъмня. Около скалите му се появи пяна.

Завързаха мауната на кейчето и побързаха да се приберат в хижата. Бяха гладни.

- Време! – въздъхна най-възрастният далянджия. – Оправя се за пет дена, пък се разваля за пет минути.

Рибарите събличаха дебелите си облекла и смъкваха ботушите. Постепенно се върна желанието им да говорят. Но сега разговаряха само за времето. На входа се появи лодкарят. Той съобщи, че моторът вече е напълно готов, че вятърът се усилва. Писателят за първи път почувствува страх от море и едва сега разбра какво значи да си на остров.

- Трябва да вървим – рече той.
- Време е – побърза да каже и фоторепортьорът.

Готвачът ги погледна изненадано.

- Как!... Няма ли да похапнем?
- Лодкарят ни чака.
- Опитайте нашия рибарски фасул – настоя готвачът.
- Довечера трябва да хванем влака от Бургас – излъга фоторепортьорът

Тогава откъм склада на хижата се появи капитанът. Показалецът на дясната му ръка бе пхнат в едно дълго и крехко, още не съвсем изсушено филе, което прикова погледите на всички.

- Риба не можат да хапнете – каза той, – но ще вземете това.
- Какво е то? – запита фоторепортьорът.
- Филе от акула – обади се отстрана младият мъж с плоското лице и късата руса коса.

– Да си проличи, че сте били на гости при рибари – каза капитанът. – За нас това е деликатес. Акулата влезе преди няколко дни в мрежата... Ще си изсушите филето. Става мезе за всякакво вино.

Писателят и фоторепортьорът гледаха голямото парче от риба, което опираше в пода. След това писателят потърси очите на капитана и тъй като обидата бе прехвърлила всякаква граница, реши да влезе в открит двубой с него. Но фоторепортьорът го изпревари:

– Филе от акула? – той се усмихна предизвикателно. Пипна филето, избърса засоления си пръст в носната си кърпа и рече с вид на човек, пред когото тия трикове не минават: – Откога в Черно море започнаха да плуват и акули?

– Винаги си е имало – спокойно отвърна капитанът.

– Живи?... В нашето море? – Той се изсмя от сърце и погледна приятеля си. Беше време да включи и него в атаката: – Чуваш ли как ни будалкат?... Според теб това филе от акула ли е?

Писателят продължаваше да наблюдава непроницаемото лице на капитана. Очите на този човек си бяха все тъй мъртви. Тънките му устни направо плашеха със своята суровост.

Но писателят много пъти бе скитал из калните полета, върху които трябваше да се родят неродени още градуве, бе се катерил по скелите на големи, отдалечени в планините строежи, бе гледал стотици такива непроницаеми лица. Затова сега мъчително, но сигурно бе успял да долови топлата човешка искреност, която едва забележимо замрежваше очите на този чудак.

– Това е филе от акула! – решително каза гостът. – В нашето море има акули!...

Той пое подаръка и стисна ръката на капитана. Двамата се сбогуваха с рибарите и излязоха вън. Капитанът ги последва. Тръгна между тях – нисък и вехт, сякаш къс от древния остров. Писателят чувствуваше как оня иска да им каже няколко прощални думи. Желаше да му помогне това да стане по-леко, но сам не знаеше как. Самият той беше безпомощен. Плашеше го фактът, че е на остров, че отвсякъде е заграден с непознатата материя море, и то такава море, което издава ръмженето на звяра.

Спряха върху цимента. Капитанът изрече спокойно и равно:

– Извинявайте, другари! Изнервени сме. Стоим тук без работа, риба няма и ни хващат дяволите.

Сбогуваха се още веднъж. Гостите се спуснаха по стъпалата към лодката.

– Филе от акула! – удиви се лодкарят. – Идеално!

– Ако си мераклия – подаряваме ти го! – рече смръщено фоторепортьорът. – Ял съм подобно филе от делфин и съм получавал киселини.

Отначало хитрото лице на лодкаря се изненада, но след туй се съвзе:

– Не така другари!... Трябва да го задържите. Хората са ви го подарили от уважение. Това филе пие много вино и пее хубави песни.

– Филето си е мое! – каза писателят. – Да не говорим повече!... Потегляме ли?

Предварително загретият мотор заработи изведнъж. Лодката се отдели от мауната. Щом излязоха от завета на острова, вълните я подхванаха и я залюляха.

– Не бойте се! – извика през шума на мотора лодкарят. – Няма опасно!...

Фоторепортьорът се улови за фалшборда. Дори направи опит да се усмихне, но една бризга намокри лицето му и опитът остана безуспешен.

Мъглата ставаше по-гъста, въздухът сякаш се съсирваше. Невидимите сега птици пицяха още по-злоवेशо, или пък така им се струваше на двамата в минути като тези, когато времето се влошава.